

УДК 75:37.015.31

**Питлюк-Смеречинська О. Д.,
Скаканді Ю. Ю.***Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЖИВОПИСУ НА ПРОЦЕСИ САМОВИРАЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Питлюк-Смеречинська О. Д., Скаканді Ю. Ю. Розкрито особливості впливу живопису на особистісне самовираження. Автор зосереджує увагу на закономірностях функціонування художнього твору в суспільстві та умов, за яких мистецтво стає мотивуючою силою людської поведінки. Проте реалізація цього завдання передбачає вивчення та успішне функціонування трьох важливих соціальних аспектів: якість художньої продукції, якість культурного обслуговування, тобто створення у соціумі максимальних зручностей для прилучення до мистецтва, та якість сприймання художніх цінностей людьми — цілком і повністю залежний від відповідної естетичної підготовки, розвитку почуттів, смаків, поглядів, ідеалів, потреб, інтересів, тобто від естетичного досвіду кожної особистості. Без цього навіть високохудожні твори мистецтва не матимуть впливу на суспільну культуру людства. Стаття буде цікавою для студентів і викладачів мистецьких навчальних закладів, соціологів та політологів.

Ключові слова: живопис, функції мистецьких творів, естетичне виховання, саморозкриття, саморозвиток, художня культура.

Питлюк-Смеречинская А. Д., Скаканди Ю. Ю. Психолого-педагогические влияния живописи на процессы самовыражения личности. В статье раскрыты особенности влияния живописи на личностное самовыражение. Автор акцентирует внимание на закономерностях функционирования художественного произведения в обществе и условиях, при которых искусство становится мотивирующей силой личностного поведения. Однако реализация этой задачи предусматривает изучение и успешное функционирование трех важных социальных аспектов: качество художественной продукции, качество культурного обслуживания, то есть создание в социуме максимальных удобств для приобщения к искусству, и качество восприятия художественных ценностей людьми — целиком и полностью зависимых от соответствующей эсте-

тической подготовки, развития чувств, вкусов, взглядов, идеалов, потребностей, интересов, то есть от эстетического опыта каждой личности. Без этого даже высокохудожественные произведения искусства не окажут влияния на общественную культуру человечества. Статья будет интересна для студентов и преподавателей художественных учебных заведений, социологов и политологов.

Ключевые слова: живопись, функции художественных произведений, эстетическое воспитание, самораскрытие, саморазвитие, художественная культура.

Pytlyuk O., Skakandi Y. Psychopedagogical influence on the process of painting expression of personality. The article reveals peculiarities of the influence of painting on personal expression. The author focuses on the laws functioning of art in society. And conditions under which art becomes the motivating force of personal behavior. However, the implementation of this task involves studying and successful functioning of three important social aspects: the quality of artistic production, the quality of cultural services, ie the creation of a society of maximum convenience for initiation to the arts and the quality perception of artistic values people — is entirely dependent on the respective aesthetic training, development of feelings, tastes, attitudes, ideals, needs, interests, that is, from the aesthetic experience of each individual. Without it, even the highly artistic works of art will have no impact on the public culture of mankind.

Doubtless is the fact that artistic creativity has not only professionally-oriented character, but also designed to meet the challenges of social and cultural development of the individual. Since the visual tools in fiction influence on human consciousness indirectly exciting the mind, feeling and will. Communication with art activates specific sensitive social experience, and excites the phenomenon of emotional memory of a man who is much more rational.

In the process of creation, perception and assimilation — artistic images are the motivating force of human behavior, informative-building factors life.

Significant scientific and practical interest are data on the stimulating effect of art on the ability of people, especially young people. Interesting data psycho-pedagogical experiment in which it was determined that close contact with works of art, the creation of an independent effect on the overall development, improving performance of senior students. So, with a heavy load in school and cope better pupils and students with developed artistic interests.

Art as a form of visual art contributes to the formation of social consciousness, helping to make sense of a complex reality, and this, in turn, makes it necessary to practice the synthesis of all the main functions of art. That is why the specific feature of modern painting is its attraction to multifunctional, which promotes the creation of an integrated universal artistic model of the world.

However, implementation of the task of art, including painting as a means of self-expression, is only possible under certain conditions. First, the processes of self-revelation of personality functioning in case of impact on her art works of high artistic level. This condition involves analysis of the definition of «quality» functioning and submitted to the contemplation of art people.

The most important means of achieving a high level of self-disclosure through individual works of art and art is aesthetic education. It implemented programs, development and implementation of which requires solving complex theoretical and practical problems of interdisciplinary for Scientific However, the role of aesthetic education in personal development and self-education and self-disclosure methods overestimated. After all, it contributes to the aesthetic relationship to reality. With it produces orientation personality in the world of aesthetic values and simultaneously — the ability of man to perception and aesthetic experience, aesthetic taste and ideal, ability to work and work according to the laws of beauty, to create artistic values of their practical use. In the development the individual aesthetic education than basic pursuing a number of additional targets. The sense of beauty, the sublime becomes the main stimulant activity. Moral beauty makes a person attractive to others can influence their thoughts and behavior. As a result, aesthetic and educational process people perceive the world and themselves through aesthetic principles guided by them in all sphere life. Aesthetically developed person seeks to bring elements of beauty in all its activities, thereby making it more successful. This means that the effective implementation of labor, moral and intellectual education is not possible if ignored aesthetic education. The article will be interesting for students and teachers of art schools, sociologists and political scientists.

Keywords: painting, features works of art, aesthetic education, self-disclosure, self-development, artistic culture.

Постановка проблеми. Розвиток особистості — надзвичайно складний процес, в якому беруть участь багато факторів. Серед них значну роль відіграє і художня культура та мистецтво. Соціально-психологічна значущість мистецтва визначається рівнем впливу художніх образів на внутрішній світ особистості, на всі напрямки її соціальної діяльності. Відомий дослідник цієї проблематики — Л. С. Виготський відзначав, що мистецтво втягує в коло соціального життя найінтимніші і найособистіші складники нашої внутрішньопсихічної сутності. [4] Для реалізації цієї мети мистецтво використовує значний арсенал специфічних засобів, які відсутні в інших формах людської свідомості. Саме тому доцільно більш детально сконцентрувати увагу сучасних дослідників на проблематиці ролі живопису як окремого виду мистецтва та його впливу на способи самовираження особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічну базу у цій сфері складають праці відомих дослідників в галузі мистецтва: А. В. Бакушинського, який розглядав живопис з точки зору його художніх особливостей, зазначав руховий ритм як організуючий початок в художньому творі. Він виділяв також колір як один з найбільш яскравих художньо-зображувальних засобів.

Ідеї американського філософа і педагога Джо-на Дьюї (30-і рр. XX ст.) та педагога Віктора Ловенфельда (40–50-ті р. XX ст.), вважаються фун-

даментальними у вивченні впливу образотворчого мистецтва на особистісне формування. Так Д. Дьюї вважав, що образотворче мистецтво має звільнити творчу енергію особистості. В. Ловенфельд, у свою чергу, звернув увагу на психологічні аспекти художньої творчості. У середині XX ст. ця проблема була розкрита в дослідженнях В. І. Киреєнко, М. М. Волкова, Є. І. Ігнат'єва, Е. А. Флериної [1; 3; 4; 5; 6; 9].

Мета статті. Проте проблема вивчення ролі живопису в особистісному самовираженні потребує більш детального подальшого вивчення. Саме на розкритті закономірностей такого впливу буде зосереджено подальший виклад матеріалу.

Зв'язок з науковими чи практичними завданнями. Наше науково-теоретичне дослідження буде цікавим для студентів і викладачів мистецьких навчальних закладів, соціологів та політологів. Оскільки в рамках формування основних професійних компетенцій згаданих вище фахівців важливим є вивчення особливостей впливу мистецьких творів на особистість, зокрема на формуванні її «Я-концепції».

Виклад основного матеріалу дослідження. Беззаперечним є той факт, що художня творчість носить не тільки професійно-орієнтований характер, але й покликана вирішувати завдання соціально-культурного розвитку особистості. Оскільки зображувальні засоби в художньому творі впливають на свідомість людини опосередковано, збуджуючи розум, почуття та волю. Спілкування з мистецтвом активізує конкретно-почуттєвий соціальний досвід, а також збуджує феномен емоційної пам'яті людини, яка в багато разів сильніша за раціональну. Емоційна пам'ять надзвичайно тривала і формується як «пам'ять серця» без усякого заучування.

В процесі створення, сприйняття і засвоєння художні образи стають мотивуючою силою людської поведінки, смислоутворюючими чинниками життя людей.

Безсумнівно, характер впливу живопису на думки, почуття і поведінку особистості не варто спрощувати. Він часто опосередкований. В одному випадку після контакту з художнім твором можна відразу ж безпосередньо відчутти на собі його вплив; в іншому — довго роздумувати, поступово засвоюючи почерпнуте з нього. Можливим є і третій вид такого впливу — той же твір мистецтва залишить ледь помітний слід у психіці особистості або взагалі викличе реакцію апатії, байдужості до сприйнятого. На думку Л. Виготського, «мистецтво < ... > ніколи прямо не народжує з себе тієї чи іншої практичної дії, воно лише готує організм до цієї дії» [4].

Значний науковий та практичний інтерес становлять дані про стимулюючий вплив мистецтва на здібності людей, особливо молоді. Цікавими є дані психолого-педагогічного експерименту, в результаті якого було встановлено, що тісне спілкування з творами мистецтва, самостійне створення їх впливає на загальний розвиток, підвищення успішності стар-

ших школярів та студентів. Так, зі значним навантаженням у навчальному закладі краще можуть впоратися учні та студенти з розвинутими художніми здібностями [3].

Згідно із заявленою гіпотезою угорських дослідників, перш ніж особистість розпочне вивчення основ різних наук, її мозок має досягти певного рівня розвитку. А це відбувається лише за умови постійних і повторюваних сенсорних впливів. І найважливішу роль у таких впливах відіграє художнє виховання.

Угорські вчені пояснювали цей феномен тим, що щоденне вправління в галузі художньо-зображувального мистецтва впливає на центральну нервову систему і особливо на нервові центри кори головного мозку. Внаслідок цього вищий рівень розвитку особистості виявляється не лише у сфері живопису, а й загалом у набутті кращої здатності до реагування, а діяльність такої особистості набуває ознак більшої скоординованості. Дослідники угорського експерименту прийшли до висновку про те, що художньо-естетичний розвиток особистості сприяє формуванню волі, уваги, спостережливості, пам'яті, уяви, мислення, тобто найважливіших характерологічних якостей [6].

Творче самовираження можна трактувати як активний процес створення нових художніх творів з метою вдосконалення власних образотворчих можливостей та індивідуальних здібностей у конкретній творчій діяльності, а також реалізації свого «Я». А живопис — це частина, вид образотворчого мистецтва, що спрямований на передачу зорових образів за допомогою спеціальних технічних засобів. Традиційно живопис передбачає нанесення зображень фарбами на тверду, нерідко на тканинну або паперову основу. У творах живопису використовуються такі способи передачі, як колір, малюнок, світлотінь, графічність та виразність мазків, композиції та фактури, що дозволяє відтворити на площині багатогранне багатство світу, об'ємність та повноту предметів, їх мальовничість, матеріальну своєрідність, просторову глибину та світлоповітряне середовище [2; 9].

Колір — найбільш специфічний для живопису виразний засіб. Його сила вираження, здатність викликати різноманітні емоційно-почуттєві асоціації підсилюють враження від побаченого зображення, обумовлюють декоративну і виразну можливість живопису. У творах саме колір створює цілісну систему — колорит.

Застосовується перелік взаємозалежних кольорів з їх відтінками — гамма, хоч також існує монохромний живопис — відтінки одного кольору. Колірна композиція забезпечує певну колористичну єдність твору, має вплив на хід сприйняття його глядачем, що є істотною частиною змісту його концепції та художньої структури.

Інший суттєвий засіб вираження живопису — *малюнок* — це світлотінь і лінія, разом із кольором

вони композиційно і ритмічно оформлюють зображення. Сама лінія відокремлює один від одного об'єми, і найчастіше є конструктивною базою мальовничої форми, що дозволяє узагальнено та детально відтворювати обриси предметів та їх дрібні деталі.

Світлотінь допомагає не тільки передати об'ємність зображень, рівень освітлення або затемненості як самих предметів, так і простору, де вони знаходяться, але і створює ілюзію руху повітря, світла та тіні. Одну з важливих ролей в живописі відіграє також барвіста пляма або простіше — мазок художника, що є його базовим технічним засобом і дає можливість передати різноманітні деталі. Мазок сприяє пластичності, об'ємності ліплення форми, передачі її матеріальної фактури і характеру, в поєднанні з кольором відображає багатогранну колористичність реального світу. Емоційний характер мазка може бути гладким, злитим або пастозним, роздільним, нервовим (Ван Гог); він сприяє створенню емоційності та атмосфери твору, передачі почуттів і настрою митця, його відношення до зображеного.

Живопис може показувати та передавати стан статичності й відчуття розвитку, почуття спокою та емоційно-духовної насиченості, скороминущої миттєвості ситуації та ефект руху. У живописі можливі розгорнуті оповідання й складний насичений сюжет (Карл Брюллов). Це дозволяє живопису не тільки наочно відкривати видимі явища реального світу та подавати розлогу картину людського життя, а й прагнути до розкриття сутності важливих історичних процесів та подій, внутрішнього світу та стану людини, а також вираження абстрактних ідей. В силу своїх великих ідейно-художніх можливостей живопис є дуже важливим засобом художнього відтворення і тлумачення дійсності, має істотний соціальний зміст і різноманітні ідеологічні функції [2; 8].

Живопис, як і інші види образотворчого мистецтва — ілюзорний: він — це створена людиною імітація трьохвимірного простору на площині, що створюється за допомогою колірної та лінійної перспективи, а її візуальний і колірний аспект — око людини сприймає в одну мить практично нескінченну інформацію, — обумовлює особливе місце живопису серед інших образотворчих мистецтв [8].

Однією з найважливіших граней мистецтва живопису є процес функціонування художнього твору в суспільстві.

Проблема функцій належить до фундаментальних теоретичних питань естетики, її основу зумовлює історичний чинник, адже функції мистецтва та живопису зокрема, виникають і складаються впродовж усього розвитку цивілізації у зв'язку з формуванням нових потреб і особливостей поведінки особистості в соціумі. Питанням функцій мистецьких творів приділено значну увагу ще у теоретичних розробках Арістотеля, який виділяв

наступні три функції — пізнавальну, виховну та функцію емоційного впливу, остання трактувалася філософом у гедоністичному розумінні [1].

Сучасна естетична наука виділяє значно більшу кількість функцій мистецьких творів. Серед них [1; 5]:

- гносеологічна функція;
- аксіологічна функція;
- сугестивна функція;
- виховна функція мистецтва;
- компенсаторна функція;
- комунікативна функція;
- гедоністична функція.

Живопис як одна з форм зображувального мистецтва сприяє формуванню суспільної свідомості, допомагає комплексно осмислювати дійсність, а це, у свою чергу, на практиці зумовлює необхідність синтезу всіх основних мистецьких функцій.

Саме тому специфічною ознакою сучасного живопису є його тяжіння до поліфункціональності, що сприяє створенню універсальної цілісної художньої моделі світу.

Твори живопису повинні нести в собі певну розповідь, яку кожен може розуміти по-своєму, розкривати думки художника, можливо навіть, бажання, суть життя людей тієї чи іншої епохи. Живопис не повинен обмежуватися якимись суворо визначеними фаховими чи стильовими рамками, а навпаки має створювати можливість для художника виражати свої емоції, внутрішній стан, власне світобачення.

Тому можна стверджувати, що живопис це різновид відображення і пізнання дійсності. Це ефективний спосіб самовираження, що є особливо актуальним у соціумі, адже сучасна особистість прагне до пошуку якомога більшої кількості варіантів для самопрезентації.

А твори сучасного живопису покликані сприяти активізації особистісних процесів саморозвитку, адже вони допомагають відійти від канонів та правил. Митці своєю творчістю сприяють формуванню умінь сучасної особистості відображати власний світогляд за допомогою різних прийомів і технік, використання різних матеріалів. Отже, живопис і мистецтво загалом можуть стати потужною силою, яка допомагає за сприятливих умов залучати до саморозвитку та самовираження особистості, що активно формується.

Проте реалізація завдання мистецтва, зокрема живопису, як засобу самовираження, можлива лише за певних умов. Передусім, процеси саморозкриття особистості функціонують у випадку впливу на неї мистецьких творів високого художнього рівня. Виконання цієї умови передбачає аналіз проблеми визначення «якості» функціонуючих і опановуваних людьми творів мистецтва.

Ця проблема зумовлюється трьома відносно самостійними аспектами: «якістю художньої продукції», «якістю культурного обслуговування»,

тобто створенням у соціумі максимальних зручностей для долучення до мистецтва. Третій аспект — «якість сприймання художніх цінностей людьми» — цілком і повністю залежний від відповідної естетичної підготовки, розвитку почуттів, смаків, поглядів, ідеалів, потреб, інтересів, тобто від естетичного досвіду кожної особистості. Без цього навіть високохудожні твори мистецтва не матимуть впливу на особистість.

Варто зауважити, що науковий та мистецтвознавчий підхід не дозволяє сьогодні сформулювати чіткі та однозначні критерії чи способи визначення аспекту «якості» мистецьких творів. Ці труднощі, очевидно, пов'язані з принциповою специфікою мистецтва як сфери людської свідомості. Намагання виявити «об'єктивні критерії» оцінки художніх творів означає не що інше, як спробу перевести мистецтво в категорію точного, дискурсивного знання, тобто уподібнити його до науки, що є для нього фактором припинення розвитку. Митці за умов накладання чітких критеріїв оцінки «якості» їхніх творів не зможуть повною мірою розкрити власний творчий потенціал, продемонструвати особливу мистецьку манеру, техніку, проявити особистісну самобутність та диспозиційність. Однак, наукове мистецтвознавство за період свого розвитку нагромадило великий досвід оцінки творів мистецтва, встановивши численні закономірності, зв'язки художніх елементів з їх впливом на людину. І хоч судження мистецтвознавців не суворо доказові формально-логічно, від них цього і не вимагається. Адже мистецтвознавча оцінка, по суті, є експертною. До неї звертаються тоді, коли в оцінюваній системі кількість взаємодіючих факторів велика і більшість з них взагалі не мають числового виміру. Лише сама особистість, маючи власне відчуття «золотого перерізу», вміє зважувати без терезів, вимірювати без інструментів, порівнювати непорівнюване, побачити не зображене, проте задумане, і враховувати неназване.

У складності живописної творчості, в її суб'єктивній неповторності, у розбіжності думок експертів (їхній суб'єктивності) і знаходиться природа субкультури. Власне, її учасники і є експертами-одномудцями. Це один з можливих підходів до пояснення природи субкультур, зокрема художніх. Варто визнати справедливою думку М. Б. Храпченка: «< ... > різність думок, тлумачень художніх творів часто-густо зовсім не означає, що вірним з них може визнатись одне. Відносно вірним нерідко стає декілька, а якщо розглядати дану тему в широкому історичному плані, то й властиве доволі значне число різноманітних інтерпретацій» [4].

Ця обставина пояснюється тим, що експерти, як і всі люди, тією чи іншою мірою підпорядковані впливові пануючих у суспільстві думок і уявлень, які мають своїм джерелом не наукову, а «буденну» свідомість. Зумовлюється це соціальною природою сприймання: адже структура будь-якого художнього

твору завжди залежна від естетичного сприймання різних соціальних груп. Оскільки експерт — мистецтвознавець, критик, діяч мистецтва — передусім людина, представник соціальної групи чи художньої течії, на нього можуть чинити вплив соціальні стереотипи покоління, до якого він належить. З цією обставиною в історії мистецтва пов'язані випадки, коли той чи інший твір, а іноді й цілий художній напрям оголошувались ворожими нормам естетичного смаку, а пізніше визнавались видатними явищами художнього життя. У цьому і виявляється зародок художньої субкультури.

Найголовнішим із засобів досягнення високого рівня саморозкриття особистості через художні твори та живопис є естетичне виховання. У ньому реалізуються програми, розробка і виконання яких вимагають вирішення складних теоретичних і практичних проблем, проведення міждисциплінарних досліджень. Зауважимо, що ці програми можуть існувати на рівні держави, певного регіону, навчального закладу, сім'ї. На жодному з цих рівнів поки що в Україні цільної, науково вираженої програми не існувало. Статус естетичного виховання у нашій країні надзвичайно низький. Коли соціологи запропонували оцінити значення естетичного виховання дітей у балах, то лише 8 % батьків поставили цьому виду виховання високу оцінку, 24 % — найнижчу, останні, по суті, не змогли дати йому ніякої оцінки [4; 6].

Проте роль естетичного виховання у особистісному розвитку та способах самовиховання й саморозкриття важко переоцінити. Адже воно сприяє формуванню естетичного ставлення до дійсності. З його допомогою виробляється орієнтація особистості в світі естетичних вартостей і одночасно — здібність людини до естетичного сприймання і переживання, естетичний смак та ідеали, здатність до праці й творчості за законами краси, до створення мистецьких цінностей їх практичного використання.

У процесі розвитку особистості естетичне виховання, окрім основних, переслідує ряд додаткових цілей. Почуття прекрасного, піднесеного стає основним стимулятором діяльності людини. Моральна краса робить людину привабливою для інших людей, здатною впливати на їхні думки й поведінку. У результаті естетико-виховного процесу людина сприймає естетичні начала й керується ними в усіх сферах життя, застосовує набуті знання та навички для самоаналізу власного внутрішнього світу, способів самопрезентації. Естетично розвинена людина прагне внести елементи прекрасного в усі види своєї діяльності, роблячи її тим самим більш успішною. Це означає, що ефективне здійснення трудового, морального, інтелектуального виховання неможливе, якщо ігнорувати виховання естетичне.

Разом з тим варто зазначити, що необхідною передумовою і умовою естетичного виховання, формування уявлень про красу, формування здібності відчувати, переживати й творити за її законами є атмосфера демократизму в суспільстві,

надання людині свободи вибору і самовираження, усвідомлення нею своєї неповторності.

Естетичне виховання найтісніше пов'язане з культурним життям народу. З одного боку, воно відображає культурний прогрес нації, її національні традиції, а з іншого — саме цей прогрес, активно впливаючи на створення нових духовних цінностей, підтримуючи і посилюючи інтерес до творів мистецтва, пам'ятників історії й культури, до національних звичаїв та обрядів, стимулює розвиток культури народу.

У той же час естетичне виховання покликане формувати свідомість людства в дусі глобалізації світового культурного простору. Активна взаємодія національних культур приводить до ефективного розвитку естетичних потреб, розвою художніх смаків представників різних народів.

Характерною негативною особливістю сучасного українського соціуму є естетична безграмотність, духовна та емоційно-почуттєва черствість. зростаюча антиестетичність наших міст і сіл, байдужість до якості вироблених нами товарів, до навколишньої природи. Значна частина населення сучасної України не виявляє інтересу до надбань мистецтва. Проте мистецтвознавці, психологи та педагоги однастайні в думці про те, що мистецтво — найпотужніший засіб естетичного особистісного виховання, а художня культура — серцевина суспільної загальної культури. Для прикладу: 95 % опитаних студентів одного з найпрестижніших вузів Києва (гуманітарного профілю) не відвідали жодного разу Національний музей України впродовж п'ятирічного навчання у виші [4].

Вирішенням цієї проблеми є об'єднання зусиль учених різних спеціальностей: фахівців з естетики, мистецтвознавства, педагогіки, психології, соціології, економіки, діячів культури і митців. Напрями їх роботи мусять включати дослідження чотирьох різних аспектів.

Перший, *естетичний аспект* передбачає необхідність вироблення основних понять, які б дозволити визначити межі естетичних об'єктів і явищ, виокремити їх відповідний зріз у реальній дійсності серед аналогічних об'єктів і явищ.

Другий, *соціально-психологічний аспект* передбачає пошук відповідей на питання: що конкретно становить собою естетичний досвід і чи має він специфіку в різних соціально-демографічних групах і соціально-психологічних типах, як виявляється ця специфіка. А також визначення особливостей впливу творів мистецтва на особистість, на пошуки форм її саморозкриття, самовираження.

Третій, *педагогічний аспект* має пояснити: як виховати, сформувати естетично розвинену особистість, які способи виховання через мистецтво будуть ефективними.

Четвертий *управлінський аспект*, передбачає з'ясування способів організації в суспільстві процесів цілеспрямованого формування естетичного

досвіду як невід'ємного складника людської свідомості й поведінки, фахівців якого рівня доцільно для цього підготувати, які професійні компетенції мають бути сформовані у студентів в процесі навчання у ВНЗ мистецького спрямуванні, які соціальні інститути варто об'єднати для реалізації цих цілей, які ресурси знадобляться для вирішення цих завдань, як їх оптимально розподілити.

Висновки. Значення впливу мистецьких творів на розвиток особистості важко переоцінити. Ця важлива обставина привертає до себе зростаючу увагу науковців і практиків у різних країнах планети — від Західної Європи до Північної Америки й Азії, де все частіше в мистецтві вбачається важливий засіб підвищення ефективності праці та загалом життєвого рівня. Можливості мистецтва у розвитку творчого потенціалу людини активно досліджуються вченими США, Японії, Франції та інших країн. У США, наприклад, з цією метою організовуються спеціальні експерименти. Один з них полягає в тому, що група адміністраторів впродовж десяти місяців звільнялась від професійної діяльності й навчалась за широкою гуманітарною програмою, в якій перевага надавалась спілкуванню з мистецтвом — читанню книг, відвідуванню театрів, музеїв, виставок, концертів. Як виявилось, після цього курсу в адміністраторів не лише зросла професійна активність, але й вирішення ними професійних завдань набуло рис самостійності, нестандартності, творчості [6; 7].

Перспективи подальших досліджень.

Результати подібних експериментів все частіше зумовлюють перехід до практичного використання можливостей мистецтва у галузі підвищення творчих потенцій працюючих. У США, зокрема, стали практикуватись так звані курси креативності, на яких керівники й спеціалісти навчаються творчому вирішенню різноманітних виробничих проблем. На цих курсах широко використовується мистецтво як засіб розвитку ініціативи та творчих здібностей [7].

Професор Вартонського університету США і Паризької консерваторії мистецтв і ремесел Б. Люс-саро підсумував: «Людина, яка читає Платона, стає вимогливішою до логіки; людина, яка відвідує художні виставки, стає вимогливішою до естетики; людина високого культурного рівня стає вимогливішою до якості, вона не витримує буденності. Естетика найтісніше пов'язана з етикою, а чим вищі естетичні вимоги, тим нетерпиміше людина ставиться до расизму, тоталітаризму, насильства» [6]. Тому й у найважчі часи, при найобмеженіших ресурсах не варто економити на культурі, освіті, бо саме вони оберігають суспільство і цивілізації від катастрофи виродження та самознищення.

Література:

1. Альбуханова К. А. Березина Т. Н. Время личности и время жизни / К. А. Альбуханова, Т. Н. Березина. — СПб., 2001. — С. 213–224.
2. Беда Г.В. Основы изобразительной грамоты. Рисунок. Живопись. Композиция / Г. В. Беда. — М., 1981. — с. 84–92.
3. Клименко В.В. Психология творчества / В. В. Клименко. — К., 2006. — 479 с.
4. Коновець С. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва / С. Коновець // Академія педагогічних наук України. — Рівне, 2002. — С. 32–176.
5. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Л. М. Масол. — К.: Ранок, 2006. — 253 с.
6. Мелік-Пашаєв О. О. Світ художника. / О. О. Мелік-Пашаєв. — М., 2000. — с. 158–159.
7. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. — К.: Либідь, 2003. — 374 с.
8. Унковский А. А. Живопись. Вопросы колорита / А. А. Унковский. — М., 1980. — С. 102–123.
9. Цветков А. В. Об актуальных проблемах психологического изучения символа / А. В. Цветков // Вестн. ТГУ. — 2007. — № 12 (56). — С. 154–158. — (Серия «Гуманитарные науки. Психология»).